

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ І КОНЦЕПЦІЙ

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, кафедра
політичної економії

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., проф. О.Є. Попов

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Історія економічних теорій і концепцій” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності “Публічне адміністрування”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є наукове відображення в економічних поглядах і теоріях історичних форм розвитку світового господарства.

Об’єктом вивчення навчальної дисципліни є провідні економічні учення у конкретно-історичних умовах їх виникнення та розвитку.

Міждисциплінарні зв’язки. :

Теоретичною і методологічною базою вивчення дисципліни “Історія економічних теорій і концепцій (ІЕТК)” є дисципліни гуманітарного циклу бакалаврської та магістерської підготовки, що розкривають передумови та закономірності еволюції світової економічної думки, висвітлюють концепції її провідних шкіл і напрямків, знайомить з досягненнями видатних учених-економістів: політична економія, історія економіки та економічної думки, мікроекономіка, макроекономіка, національна економіка, філософія, політологія, соціологія, міжнародна економіка, глобальна економіка.

В рамках дисципліни “Історія економічних теорій і концепцій” цілісно і систематизовано висвітлюються процеси становлення та розвитку новітніх концепцій політичної економії, мікро- та макроекономіки, порівняльного аналізу економічних систем останньої третини ХХ – поч. ХХІ ст. Вивчення розвитку сучасних економічних теорій в межах даної навчальної дисципліни допомагає здобувачеві зрозуміти стан, загальну спрямованість та тенденції розвитку економічної науки на сучасному етапі, її взаємозв’язок з економічною політикою, прийняттям стратегічних і оперативних рішень, а головне – сформуванню загальноекономічний світогляд майбутнього доктора філософії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Економічна думка епохи доринкових та нерегульованих ринкових відносин.

2. Учення та напрямки економічної думки кінця ХІХ – початку ХХІ століття

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Історія економічних теорій і концепцій” є отримання аспірантами ґрунтовних економічних знань, формування логіки економічного мислення й економічної культури, поглиблене вивчення і творче опанування змісту провідних економічних учень у конкретно-історичних умовах їх виникнення та розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Історія економічних теорій і концепцій” є поглиблення знань у галузі економічної теорії, систематизація і періодизація економічних учень, шкіл та напрямків економічної думки, дослідження економічної думки як процесу пізнання еволюції економічних систем; осмислення генезису економічних категорій,

законів і порівняльний аналіз їх трактування, поширення наукового світогляду; вивчення світової та вітчизняної економічної спадщини, наукових пріоритетів і внеску українських учених-економістів в світові економічну теорію та практику.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких компетентностей:

здатність визначати закономірності розвитку світової та вітчизняної економічної думки та загальної спрямованості еволюції економічної науки; універсальних та спеціальних методів пізнання ІЕУ; її функцій, завдань та категоріального апарату;

володіти понятійно-категоріальним апаратом сучасної економічної теорії для розкриття концептуальних та методологічних засад формування економічної політики держави, моделювання та оцінювання економічної поведінки суб'єктів господарювання, функціонування та розвитку економічних систем на мікро, мезо, макро- рівнях.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1.

ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ЕПОХИ ДОРИНКОВИХ ТА НЕРЕГУЛЬОВАНИХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Тема 1. Предмет і завдання дисципліни

1.1. *Мета, завдання та функції дисципліни. Взаємозв'язок з іншими дисциплінами.* ІЕУ як хронологічний опис розвитку світової та вітчизняної економічної думки. Мета та завдання дисципліни, її суспільні, навчальні та практичні функції. Актуальність вивчення ІЕУ для підготовки сучасних фахівців.

1.2. *Предмет та методологія ІЕУ.* ІЕУ як дослідження еволюції систем економічних поглядів. Визначення теоретичної основи ІЕУ. Джерела та історіографія курсу. Методологія дослідження дисципліни. Універсальні та спеціальні методи, що застосовуються для пізнання предмету ІЕУ.

1.3. *Критерії періодизації курсу.* Основні підходи та критерії до періодизації курсу. Загально визнані періоди розвитку ІЕУ.

Тема 2. Економічна думка Стародавнього Світу і Середньовіччя. Меркантилізм

1.1. *Економічна думка Стародавнього Сходу.* Соціальна сутність економічної думки в умовах рабовласницького ладу. Вавілонія. Закони Хаммурапі. Економічна думка стародавньої Індії, викладена в «Артхашастрі». Стародавній Китай. Економічні погляди Конфуція.

1.2. *Економічна думка античного світу.* Економічні вчення стародавньої Греції. Ксенофонт, Платон, Аристотель. Погляди на сутність і значення

товарно-грошових відносин. Економічна думка стародавнього Риму. Катон, Варрон, Колумелла — знавці рабовласницького аграрного господарства.

1.3. *Економічна думка Середньовіччя*. Концепція Ібн-Хальдуна. «Салічна правда». «Капітулярій про вілли». Економічні погляди каноністів. Августин Блаженний. Погляди Фоми Аквінського. Вчення про справедливу ціну, торговий прибуток, лихварський процент. *Економічна думка України доби Середньовіччя*. «Руська правда». «Повість временних літ». «Повчання дітям» Володимира Мономаха. Галицько-Волинський літопис. Полемічні рукописи 80-х рр. XVI ст.

1.4. *Меркантилізм*. Соціально-економічні та історичні джерела меркантилізму, його сутність, загальна періодизація та представники в різних країнах. Ранній меркантилізм – політика активного грошового балансу: В. Стаффорд, Г. Скарuffі. Пізній (мануфактурний) меркантилізм – політика активного торгового балансу: Т. Мен, Ж. Кольбер, А. Монкрет'єн, Д. Дефо. Протекціонізм. Теорії грошей. Залежність рівня цін від кількості грошей у обігу. Закон Грешема. Джон Ло та його фінансова система.

Ідеї меркантилізму в українській та російській соціально-економічній думці кінця XVII – початку XVIII ст. Г. Граб'янка та С. Величко – ідеологи козацької старшини. А.П. Ордін-Нащокін, М. В. Ломоносов, Петро І, І. Посошков. Олена Глинська та її грошова реформа. Економічна політика меркантилізму і сучасність.

Тема 3. Класична школа політичної економії

3.1. Соціально-економічні та історичні умови виникнення, загальна характеристика та періодизація класичної школи політичної економії (КШПЕ). Предмет і метод дослідження. Принцип економічної свободи. Гармонія класових інтересів. Продуктивний характер праці у всіх галузях матеріального виробництва. Теорія трудової вартості. Упирання на економічний розвиток і нагромадження капіталу. Загальна періодизація КШПЕ.

3.2. *Перший етап КШПЕ*. У. Петті – засновник класичної політичної економії в Англії. Багатство країни. Вимірювання багатства. Вартість товарів. Політична арифметика. Заробітна плата. Земельна рента і ціна землі. Залишки меркантилістичних уявлень у Петті. Особливості економічного розвитку Франції XVII - XVIII ст. і їх відображення в поглядах П. Буагільбера. Критика меркантилізму та захист сільського господарства. Теорії цінності, багатства, грошей. Економічні концепції Д. Норса, Д. Юма. Економічна школа фізіократів. Розвиток економічної теорії Буагільбера в працях Ф. Кене та А. Тюрго. Вчення фізіократів про чистий продукт, продуктивну і непродуктивну працю. Аналіз капіталу. Визначення класової структури суспільства. Проблема відтворення суспільного продукту. «Економічна таблиця» Ф.Кене. Радикальні буржуазні реформи А.Тюрго. В. Гурне. Принцип економічного лібералізму.

3.3. *Другий (мануфактурний) етап КШПЕ*. Економічне вчення А.Сміта. «Дослідження про природу та причини багатства народів». Поняття про

багатство суспільства, його джерела. Приватні економічні інтереси як стимул виробництва. Принцип невидимої руки. Вчення про розподіл праці. Теорія цінності. Вчення про доходи: заробітну плату, прибуток, земельну ренту. Визначення капіталу. Проблема відтворення. Вчення про продуктивну і непродуктивну працю. Економічна свобода. Обов'язки держави. Принципи оподаткування. Гроші, грошовий обіг. Роль зовнішньої торгівлі. Критика протекціонізму.

3.4. *Третій (промисловий етап) КІШПЕ*. Економічне вчення Д. Рікардо. Завдання економічної науки. Визначення категорії багатства. Теорія цінності. Порівняльний характер теорій вартості А. Сміта і Д. Рікардо. Закон вартості. Аналіз споживчої і мінової вартості. Трактатування капіталу. Вчення про прибуток, заробітну плату. Погляд Д. Рікардо на динаміку норми прибутку. Теорія земельної ренти. Гроші. Проблема відтворення і реалізації. Проблема економічної кризи. Теорія зовнішньої торгівлі. Принцип порівняльних витрат. Проблеми оподаткування в теорії Д. Рікардо.

Тема 4. Еволюція класичної політичної економії в першій половині XIX ст. Завершення класичної традиції

4.1. *Причини затухання класичної традиції у 30 - 40 рр. XIX ст.* Економічна думка Західної Європи після промислової революції. Економічні погляди економістів-рікардианців послідовників А. Сміта та Д. Рікардо.

4.2. *Політична економія у Франції.* Політична економія Ж.Б. Сея. Вчення про три фактори виробництва. Теорія ринкової рівноваги. Закон попиту та пропозиції. Теорія реалізації. Роль факторної моделі для подальшого розвитку економічної науки. Закон Сея і кількісна грошова теорія. Ф. Бастія. Теорії «послуг» і «економічних гармоній», теорія розподілу суспільного продукту.

4.3. *Політична економія в Англії.* Економічні концепції Т. Мальтуса. Теорії народонаселення, реалізації, економічного зростання. Трактатування заробітної плати, земельної ренти. Прибуток як надлишок над вартістю товару. Н. Сеніор. Теорії «утримання», «відносної та граничної корисності», «попиту та пропозиції», «суб'єктивної вартості».

Економічні погляди Дж. Мілля. Синтез економічних теорій вартості, капіталу, прибутку, ренти. Теорія відтворення. Теорії попиту та пропозиції, корисності. Теорія кредиту і торговельної кризи. Норма відсотка. Економічний прогрес і соціальні перспективи. Проблеми трансформації приватної власності. Економічні погляди Д. Мак-Куллоха.

4.4. *Особливості політичної економії в США.* Теорії національної економіки та протекціонізму Г.Ч.Кері.

Тема 5. Критичний напрям політичної економії

5.1. *Загальна характеристика альтернативного КІШПЕ напрямку політичної економії.* Соціально-економічні причини виникнення альтернативного напрямку. Особливості його розвитку в різних країнах. Внесок у скарбницю світової економічної думки.

5.2. *Економічний романтизм (дрібнобуржуазний) напрямок політичної економії.* Предмет економічної науки, її завдання. Економічні погляди С. Сімонді, П.Ж. Прудона, К. Родбертуса. Економічна програма Ф. Лассаля.

5.3. *Характерні риси утопічної думки XIX ст.* Критичний характер утопічних ідей. Спільні риси і розбіжності економічних вчень західноєвропейських соціалістів-утопістів. Моделі устрою майбутнього ідеального суспільства. Концепції А. Сен-Сімона, Ш. Фур'є, Р. Оуена.

5.4. *Економічні ідеї соціалістів-рікардианців послідовників Д. Рікардо та Р. Оуена.* Соціалістичні погляди Т. Томпсона, Дж. Грея, Дж. Брея, Т. Годскіна.

Тема 6. Виникнення і розвиток марксистської економічної теорії

6.1. *Історичні умови виникнення марксизму в 40-50 рр. XIX ст.* Соціальний зміст і теоретичні джерела марксизму. Загальна характеристика економічного вчення К. Маркса.

6.2. *Структура і провідні проблеми 1-3 томів «Капіталу».* Теоретичні проблеми 4-го тому. Теорія трудової вартості, товарний фетишизм. Механізм експлуатації робочої сили. Додаткова вартість. Сутність заробітної плати. Процес капіталістичного нагромадження. Фактори нагромадження. Загальний закон капіталістичного нагромадження. Обіг капіталу. Закони капіталістичного відтворення. Перетворення додаткової вартості.

Питання економічної теорії в працях К. Маркса і Ф. Енгельса 70-90-х рр. Розвиток В.І. Леніним марксистської політичної економії.

6.3. *Вплив марксизму на розвиток економічної думки у XX ст.* Марксизм і сучасність. Причини загальної кризи марксизму у XX ст.

Змістовний модуль 2.

УЧЕННЯ ТА НАПРЯМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Тема 7. Виникнення альтернативної школи політичної економії.

Німецька національна політекономія

7.1. *Німецька альтернативна школа політекономії.* Соціально-економічні та історичні умови виникнення історичної школи в Німеччині в XIX ст. Історична школа і наука про національне господарство. Її загальні риси, предмет і метод дослідження, періодизація.

7.2. *Внесок трьох поколінь історичної школи у розвиток економічної теорії.* А. Мюллер — провісник критичної реакції на класичну школу. Нація як особливий організм із своїми життєвими принципами. Матеріальне господарювання як один із елементів життя нації. Ф.Ліст. Індустріальне виховання нації. Стадії економічного зростання. Суттєві особливості історичного методу. «Стара» історична школа. Б. Гільдебранд, Р. Рошер, К. Кніс. Концепція, предмет і метод дослідження. Опозиція класичній школі. «Нова» або «молода» історична школа. Г. Шмоллер, Л. Brentano, К. Блюхер, А. Вагнер, А. Шаффле. Дослідження соціальних проблем, ролі соціальних

інститутів. Теорії державного регулювання економіки. «Найновіша» історична школа або третя «німецька хвиля». М. Вебер, В. Зомбарт. Започаткування соціал-націоналістичних ідей. Ідеї соціального плюралізму.

7.3. *Виникнення соціально-орієнтованого напрямку в німецькій політичній економії.* Ідеї реформізму. Р. Штаммлер, Р. Штольцман.

8. Маржиналізм. Становлення неокласичної традиції в економічній теорії

8.1. *«Маржинальна революція»: сутність та періодизація.* Загальна характеристика маржиналізму, предмет і метод дослідження. Періодизація та визначення провідних теоретичних шкіл маржиналізму. Попередники маржиналізму. І. Тюнен. Модель державного господарства. Задача про заробітну плату. Рівняння Тюнена. А. Курно. Математичні основи теорії багатства. Функція попиту і закон попиту. Максимум прибутку. Теорія дуополії. Г. Госсен. Нетрадиційний підхід до проблем економічної науки. Поняття про корисність благ і тяжкість труда. Закони Госсена. Ж. Дюпюї. Проблема вимірювання корисності послуг, які надаються за рахунок держави. Надлишок споживача і виробника.

8.2. *Економічні погляди представників першого суб'єктивного етапу маржинальної революції.*

Австрійська школа. Теорія капіталу. Функція капіталу — підтримка існування робітників на протязі виробничого періоду. Процент і вільний капітал. Концепція заробітної плати як варіант теорії залишкового доходу. К. Менгер. Потреби як початок економічного процесу. Гранична корисність і вартість. Поняття про блага. Споживчі і виробничі блага. Економічні і неекономічні блага. Теорія ставлення цінності. Цінність блага як співвідношення між обсягом пропозиції і рівнем задоволення потреб.

Ф. Візер. Поняття про альтернативні витрати як витрати невикористаних можливостей. Альтернативні витрати і проблема оцінки вартості кожного фактора виробництва. Вплив на економічні процеси соціальних сил, сила примушення. Трансформація принципів корисності і витрат в тенденції. Приватна власність і приватна організація господарства. Логіка господарювання.

Є. Бем-Баверк. Класифікація потреб. Гранична корисність як задоволення найменш важливішої потреби. Теорія очікування. Виникнення прибутку. Теорія капіталу. Посередні методи виробництва.

Математична школа. У. Джевонс. Поняття про корисність і спадну корисність. Методи вимірювання корисності. Попит як головний фактор визначення вартості. Залежність граничної корисності від розміру пропозиції. Внесок Ф. Уїкстида. Ф. Еджуорт. Криві байдужості і гранична норма замінювання.

Лозаннська школа. Математичний напрямок в політичній економії. Проблеми макроекономічної рівноваги в працях Л. Вальраса. Ринкове саморегулювання. Теоретичні моделі В. Парето. Парето-ефективність.

Виникнення економічної концепції *шведської* (стокгольмської) школи. К. Віксель, Г. Кассель.

8.3. *Другий неокласичний етап маржинальної революції, його теоретико – методологічні особливості та значення.*

Кембриджська школа. А. Маршалл про предмет економічної науки. Економічні закони. Багатство, його види. Виробництво і споживання. Потреби, їх еластичність. Вартість і корисність. Фактори виробництва. Дослідження попиту і пропозиції, їх еластичності. Витрати виробництва і граничні витрати. Граничні витрати і вартість. Рівновага попиту і пропозиції. Рівноважна ціна як синтез попиту і пропозиції. Розподіл національного доходу. Вплив концепції А. Маршалла на подальший розвиток економічної теорії.

Американська школа маржиналізму. Дж. Б. Кларк. Вчення про статичну і динамічну рівновагу. Природний закон розподілу доходів. Продуктивність факторів виробництва. Концепція спадної продуктивності виробничих факторів. Проблема комбінації виробничих факторів з метою забезпечення мінімальних витрат і максимуму доходу. Ринкова заробітна плата як продуктивність останньої одиниці застосованої праці. Рівень заробітної плати і конкуренція. Визначення процента. Процент як доход від продуктивності останньої одиниці застосованого капіталу. Гранична продуктивність і взаємозаміщення факторів.

8.4. *Криза неокласичного напрямку економічної теорії.* Англо-американська школа монополістичної та недосконалої конкуренції.

Тема 9. Загальна характеристика розвитку економічної теорії у ХХ ст.

Проблеми соціально-економічного розвитку та їх відображення в економічних теоріях.

Основні напрями розвитку економічної теорії та їх еволюція. Критерії класифікації і порівняльний аналіз основних напрямів економічної теорії. Кейнсіанство. Неокласичний напрям. Неолібералізм. Інституціоналізм. Соціал-реформізм. Радянська економічна думка.

Тема 10. Кейнсіанство та його особливості в різних країнах

10.1. *Кейнсіанство.* Соціально-економічні та історичні умови виникнення кейнсіанства. «Кейнсіанська революція». Предмет та методологія дослідження. Критика класичних уявлень про роздільні ринки труда, товарів і грошей. Поняття про єдиний ринок. Вирішальна роль макроекономіки. *Теоретична система Дж. М. Кейнса.* Макроекономічний аналіз. Загальна рівновага та причини порушення рівноваги капіталістичної економіки. «Основний психологічний закон». Концепція ефективного попиту. Функції споживання і заощадження, гранична схильність до заощадження і інвестицій. Теорія мультиплікатора. *Економічна програма Дж. М. Кейнса.* Необхідність державного регулювання економіки. Основні

важелі державного впливу на економіку: грошова політика, бюджетна політика, перерозподіл доходів, політика повної зайнятості.

10.2. *Поширення і особливості кейнсіанства в різних країнах. Нео- та посткейнсіанство.* Недосконалість моделі Кейнса та умови розвитку некейнсіанських теорій. Консервативний, ліберальний, радикальний напрямки. Американський варіант кейнсіанства. Інвестиційна теорія циклу. Принцип акселератора. А. Хансен. С. Харріс. Кейнсіанство у Франції. Г. Ардан. В. Перру. Концепція індикативного планування Ф. Перру. Теорії державного регулювання стокгольмської школи політичної економії. «Антициклічна» фінансова політика у Швеції. Теоретичні концепції Е. Ліндаля, Г. Мюрдаля, Б. Уліна, Е. Вігрофса, Е. Лундберга. Неокейнсіанські теорії економічного зростання. Теорії «економічної динаміки» Р. Харрода (Англія) та «економічного зростання» Є. Домара (США). Модель Харрода-Домара. Феномен кривої Філіпса. Загальна теорія: спроби поєднання кейнсіанства та неокласицизму. «Неокласичний синтез» П. Самуельсона. Криза ортодоксального кейнсіанства у 60-х – 70-х роках та передумови виникнення посткейнсіанства. Погляди представників англійського лівого кейнсіанства. Економічні моделі Дж. Робінсон. Проблеми зростання і розподілу в посткейнсіанських теоріях П. Сраффи, Н. Калдора. Розвиток посткейнсіанства у Сполучених Штатах («монетарне кейнсіанство»). Кейнсіанська теорія та економічна політика сьогодні.

10.3. *Сприйняття кейнсіанства в Україні.* Оцінка українськими науковими колами кейнсіанського напрямку в економічній теорії. Вплив кейнсіанських концепцій на формування економічної політики України.

Критика кейнсіанства у 60-70 рр. ХХ ст.

Тема 11. Еволюція неокласичних ідей. Неолібералізм

11.1. *Неолібералізм як своєрідна реакція на етатизм в економіці.* Криза неокласичної концепції у 20-30 рр. ХХ ст. Історія виникнення, загальна характеристика, єдність методології та різноманіття неоліберальних теоретичних шкіл.

11.2. *Лондонська школа неолібералізму.* Чиказька школа монетаризму. Французька (паризька) школа неолібералізму. Дирижизм.

Теоретичні концепції лондонської школи неолібералізму. Ф. Хайек. Л. Мізес. Концепція неможливості соціалізму. Пріоритет принципу свободи людини. Критика адміністративного деспотизму. Принцип «спонтанного порядку». Справедливість як підсумок конкурентної боротьби.

11.3. *Ордолібералізм.* Фрайбурзька школа. В. Ойкен і його концепція «ідеальних типів господарських систем». Теорія економічного порядку. Політика порядку і політика регулювання. Конкурентний порядок як результат процесів в конкурентній діяльності. Особливості економічних поглядів кельнської школи. В. Рьопке, А.Мюллер-Армак, Л. Ерхард. Теорія «соціального ринкового господарства» та «сформованого суспільства». Роль держави у встановленні економічного порядку. Формування інститу-

ціональних основ конкуренції. Економічна реформа Ерхарда. Гамбурзький план, його основні риси.

11.4. *Чиказька школа. Монетаризм.* Грошові теорії І. Фігнера і К. Вікселя. М. Фрідман як теоретик монетаризму. Причини виникнення сучасного монетаризму, його вихідні положення. «Грошове правило» Фрідмена. Попит на гроші і пропозиція грошей. Вплив грошової політики на інфляцію і зайнятість. Ціни як головний інструмент порушень рівноваги. Пріоритет грошових факторів. Кореляційний зв'язок між рухом грошей і динамікою валового національного продукту. Регулювання довгострокових задач. Лаг впливу грошової маси на виробництво. Необхідність вивчення мотивів поведінки людей. Використання кількісної грошової теорії. Рівняння С. Фішера.

11.5. *Паризька школа. Дирижизм.* Ж. Рюефф. М. Алле.

Неокласичне відродження. Економічна теорія пропозиції. А. Лаффер. Нова класична теорія (школа раціональних очікувань). Т. Сарджент. Р. Лукас. Досвід застосування рекомендацій неокласичної теорії в економіці різних країн.

12. Інституціоналізм

12.1. *Інституціоналізм: загальна характеристика, основні напрямки та етапи розвитку.* Методологічні джерела інституціоналізму. Використання ідей маржиналізму і історичної школи. Категорія інституту. «Старий» американський інституціоналізм. Соціально-економічні причини виникнення в США. Предмет дослідження класичного інституціоналізму та його основні напрямки. Т. Веблен - визнаний засновник інституціоналізму та його *соціально-психологічного* напрямку. Необхідність використання в економічному аналізі теорії еволюції. Критика неокласичної теорії добробуту. Характеристика дозвільного класу. Протиріччя між бізнесом і індустрією. Дж. Коммонс як засновник *юридичної течії в інституціоналізмі*. Вартість як результат юридичної згоди «колективних інститутів». Адміністративний капіталізм. У. Мітчелл – засновник *кон'юнктурно-статистичного інституціоналізму*. Створення статистичних засобів визначення впливу неекономічних факторів на економічні. Обґрунтування концепції безкризового циклу за допомогою різних варіантів державного втручання в економіку.

12.2. *Післявоєнний етап інституціоналізму. Неінституціоналізм.* Розв'язання соціально-економічних протиріч капіталізму та теоретичне обґрунтування реалізації рузвельтовського «нового курсу». Дж. М. Кларк. А. Берлі. Г. Мінз. А. Ноув. Соціальний, технологічний інституціоналізм. Дж. Гелбрейт. Р. Хайлбронер. Теорія трансакційних витрат. Економічна теорія прав власності. Р. Коуз. Теорія суспільного вибору Дж. Б'юкенен. Економічна складова в соціальній сфері. Теорії трансформації капіталізму. «Народний капіталізм». «Колективний капіталізм» Г. Мінза та А. Берлі. Теорія «стадій економічного зростання» У. Росту. Концепції «індустріального суспільства» П. Дракера, Р. Арона та «технологічного суспільства» Ж. Еллюля. Теорії «конвергенції», «нового індустріального

суспільства» Дж. Гелбрейта. «Перегляд міжнародного порядку» Я. Тінбергена.

3. Рекомендована література

Основна

1. Економічна історія: навчальний посібник / І.Ф. Лісна та ін. – Харків: вид. ХНЕУ, 2012, - 244 с.
2. Історія економіки та економічної думки: навчальний посібник. / Г.М. Григорян та ін. – Харків: вид. ХНЕУ, 2010. - 316с.
3. Кліменко О.М. Макроекономіка : навч. посіб. / О.М. Кліменко та ін. [за заг. ред. О.М. Кліменко]. – Х. : ІНЖЕК, 2011. – 259 с.
4. Колесніченко І.М. Інституціональна економіка. / І.М. Колесніченко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2014. – 210 с.
5. Колесніченко І.М. Сучасні економічні теорії: конспект лекцій / Х. : ХНЕУ, 2010. – 163 с.
6. Ліберманівські читання - 2012: економічна спадщина та сучасні проблеми // під заг. ред. В.С. Пономаренка, М.О. Кизима, О.Г. Зими. Х. : ІНЖЕК, 2012. – 276 с.
7. Національна економіка : навч. посіб. / Н.І. Бережна, М.С. Бріль, Л.В. Єфремова, О.М. Кліменко. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 199 с.
8. Павленко А.Ф., Савчук В.С., Зайцев Ю.К. Основи економічних знань : підручник Х. : Фоліо, 2014. – 761 с. – (іл.).
9. Попов О.Є. Мікроекономіка: навч.-практ. посіб. / О.Є. Попов та ін. [за заг. ред. О.Є. Попова]. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 335 с.
10. Степаненко, Н.О. Економіка добробуту : навч. посіб. / Н.О. Степаненко. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 154 с.

Додаткова

1. Бартенев С.А. История экономических учений в вопросах и ответах: Учебно-методическое пособие. – М. : Юристь, 1998. –192 с.
2. Бартенев С.А. Экономические теории и школы (история и современность): Курс лекций. – М. : БЕК, 1996. – 352 с.
3. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе: Пер. с англ. – 4-е изд. – М. : Дело ЛТД, 1994. – 720 с.
4. Всемирная история экономической мысли: В 6-ти т. / МГУ им. М.В. Ломоносова / Под ред. В.Н. Черковца. – М. : Мысль, 1987 – т.1, 607 с; т.2, 574 с.; т.3, 606 с.; т.4, 590 с.; т.5, 604 с.; т.6, 580 с.
5. Злупко С. М. Історія економічної теорії: Підручник. – 2-ге вид., - К. : Знання, 2005. – 719 с.
6. История экономических учений: Учеб. пособие для студентов высших экономических заведений. / Под ред. В. С. Автономова и др. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 784 с.
7. История экономических учений (современный этап): Уч-к. / Под общ. Ред. А.Г. Худокормова. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 720 с.

8. Історія економічних учень: Підручник: У 2-х ч. / За ред. В. Д. Базилевича. – 3-є вид. – К. : Знання, 2006. – Ч. 1. – 582 с. – Ч. 2. – 575 с.
9. Костюк В.Н. История экономических учений: Учебн. пос. – М. : Центр, 1997. – 294 с.
10. Майбурд Е. М. Введение в историю экономической мысли. От пророков до профессоров. – М. : Дело, Вита-Прес, 1996. – 544 с.
11. Негиши Т. История экономической теории: Уч-к / Под ред Л. Л. Любимова и С.С. Автономова. – М. : АО «Аспект Пресс», 1995. – 462 с.
12. Сурин А.И. История экономики и экономических учений. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 200 с.
13. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Історія економічних вчень: Навчальний посібник. – 2-е вид. – К. : Знання – Прес, 2001. – 514 с.
14. Ядгаров Я.С. История экономических учений: Учебник для вузов: 4-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2002. – «Серия «Высшее образование» – 480 с.
15. Абалкин Л. Марксово наследие и современная экономическая наука (круглый стол) // Вопросы экономики. – 2005. – №1. – С. 87 – 132; №2. – С. 118 – 140.
16. Азрилиян А. Большой экономический словарь / Под общ. ред. А. Н. Азрилияна. – 2-е изд. – М. : Институт новой экономики, 1997. – 856 с.
17. Бункина М.К. Монетаризм. – М. : АО «ДИС», 1994. – 80 с.
18. Жид Ш., Рист Ш. История экономических учений: Пер. с франц. – М. : Экономика, 1995. – 544 с.
19. Історія економічних вчень. Конспект лекцій / Грігорян Г.М., Сіроштан М.А., Українська Л.О. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2003. – 252 с.
20. Історія економічних вчень: Навч. посібник / В.М. Двірських, Н.В. Шибасва та ін. За ред. Архієреєва С.І., Решетняк Н.Б. – Третє видання (стереотипне). – Харків: НТУ «ХП», 2004. – 216 с.
21. Мочерний С. В., Довбенко М. В. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка). Навч. пос. / За ред. С. В. Мочерного. – Львів: «Новий Світ», 2008. – 480 с.
22. Нуреев Р.М. Институционализм: прошлое, настоящее, будущее // Вопросы экономики. – 1999. – №1. – С. 125 – 131.
23. Носова С.С. Пути выхода из экономического кризиса: модели мультипликатора и акселератора. – М. : Изд-во Рос. экон. академии, 1993. – 346 с.
24. Осадчая И. Эволюция кейнсианства в условиях «консервативного сдвига» // МЭМО. – 1990. – №9. – С. 43 – 54.
25. Попов Г. Восстание против кейнсианства: Милтон Фридмен // Вопросы экономики. – 1989. – №12. – С. 139 – 146.
26. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли / Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1968. – 564 с.
27. Стиглиц Дж. Ю. Альтернативные подходы к макроэкономике: методологические проблемы и неокейнсианство // МЭМО. – 1997. – №5. – С. 48 – 60, №6. – С. 54 – 64, №7. – С. 60 – 72.

28. Хаусман Д. Экономическая методология в двух словах // МЭМО. – 1994. - №3. – С. 27 – 34.

29. Шаститко А. Е. Фридрих Хайек и неoinституционализм // Вопросы экономики. – 1999. - №6. – С. 43 – 53.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: тестові завдання, письмові контрольні роботи, колоквиум, експрес-опитування, есе, презентації матеріалу на семінарських заняттях, індивідуальне науково-дослідне завдання